

Bugün bitirme tezini ilgili öğretim üyesine imzalattım. Konuyu daha önce önermişim, “iyi bir konu” diyerek uygun bulmuştu; ardından konunun nasıl işleneceğini maddeler halinde sıraladım ve adama gönderdim. Bugün konuştum; iyi bir bitirme tezi (Bachelorarbeit) dedi ama inceleyeceğim bir yazıdaki eleştirimi zayıf buldu, güçlendirmemi tavsiye etti ve imzayı bastı. Şimdi bunu sınav komisyonuna vereceğim ve haftaya verirsem yaklaşık 10 hafta zamanım var 30 sayfa yazmak için...

Ana bölüm felsefe ve yan bölüm etnolojide almam gereken derslerin tamamı bitti, hepsinin notları gelmedi ama en önemlisinden geçtiğim belli (ilgili öğretim üyesi ileti gönderdi: geçtiniz ama not için ayrıntılı okumam gerek...) Diğerlerinde ise en kötü ihtimalde bile gelecek yarı yılda aksamış olanları veririm.

Böylece insan bilgisinin önemli üç alanında da üniversite eğitimi görmüş oluyorum.

İlki kimya idi (ODTÜ 1972), ardından teorik kimyada yüksek lisans (aynı okul 1974). Teorik kimya önemli matematik ve modern fizik bilgisini gerekli kılar. Bu eğitim doğa bilimleriyle ilgiliydi. Bu eğitimin sonraki dönemde bana büyük katkısı oldu. Doğa bilimlerinde şu veya bu kişiye ya da metne bağlılık yoktur; yetersizse yetersizdir yanlışsa yanlıştır. Mesela Engels’in **Doğanın Diyalektiği**

kitabının hiç de iyi olmadığını söyleyebildim. Kim yazmışsa yazmış, önemli olan içeriktir. Sonradan öğrendim ki Einstein’ın bu konudaki belirlemesi daha ağır...

İkincisi politik bilimdi (2005). Goethe Üniversitesi’nde büyük bir yan bölüm almadan ana konuda eğitim yapamıyorsunuz. Yan bölüm sosyoloji-sosyal psikolojydi.

Üçüncüsü ya da şimdiki felsefe ve yan bölüm etnolojydi, 2019 diyebilirim herhalde.

İnsan bilgisinin başka bir alanı daha var; sanat ya da Almancasıyla Kunst. Sanat tarihi için ayrı

bölüm var ama sanırım buraya gitmem. En azından şimdilik felsefede yüksek lisansı düşünüyorum.

Politik bilimi bitirdiğim zaman Almanya'nın kendine özgü eğitim sistemi geçerliydi ve bu sistemde diploma almak Amerikan sisteminde yüksek lisans yerine geçiyordu. Sonra Amerikan sistemine geçildi. Burada Diplom derecesi yok Bachelor (lisans) var. Felsefede de yüksek lisans yapayım da eksik kalmasın bari diye düşünüyorum (şimdilik).

Goethe Üniversitesi hem felsefe hem de etnolojide Almanya çapında tanınmış bir üniversite... Adorno, Horkheimer, Habermas, Almanya nobeli sayılan Leibniz ödülünü alan Forst bu üniversiteden yetişmişler. Bence yaşayan en önemli devlet teorisyenleri olan Hirsch ve Demirovic de buradan...

Etnoloji zor bir bölümdü, sekiz ders alıp geçmek gerekiyordu ve bölüm epeyce hoşuma gitti. Belli mi olur, bakarsınız 1968 hareketi üzerine etnolojik çalışma için başvuru yaparım.

Bu bölümde Engels'in **Ailenin Devletin ve Özel Mülkiyetin Kökeni** kitabıyla ilk etnologlar arasında sayıldığını ama bu kitaptaki görüşlerin geçerliliğini yıllardan beri kaybetmiş olduğunu öğrendim. Engels, Morgan'ın etnolojik araştırmalarından çıkan sonuçlarından hareketle kitabı yazmıştı ama sonraki yıllarda başka alanlarda yapılan araştırmalar farklı sonuçlar vermişti. Mesela devlet sınıfların ortaya çıkmasıyla oluşur tezi, doğru bir tez değildir ve devletin ortaya çıkışı toplumlara göre önemli farklılıklar gösterir.

Doğa bilimleri eğitimi sayesinde benim için bunu kabul etmek hiç zor değil ama çok sayıda insan için böyle olmadığını biliyorum. Müslüman nasıl Kuran'a bağlıysa çok sayıda marksist de Marx ve Engels'in yapıtlarına öylesine bağlıdır. Bazı görüşler yanlışlanmıştır ya da başka araştırmalar çok farklı sonuçlar vermiştir; önemli değildir; Marx-Engels dediğine göre demek ki doğrudur!

Burada **1989 Berlin Duvarı** kitabında verdiğim bir örneği tekrarlayayım:

Robert Havemann fiziksel kimya profesörüdür ve yazdığı **Dialektik ohne Dogma** kitabı

Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde basılamamıştı. Havemann dogmatik olmayan diyalektik kitabında, diyalektik materyalizmin sosyalist ülkelerde doğa bilimi alanında çalışanlar tarafından neden ciddiye alınmadığı sorusuna cevap arıyordu. Nedeni, felsefecilerin aptalca diyalektik materyalizm teorileriydi. Bu kişiler modern fizik bilmeden bu alanda diyalektik teoriler üretmeye kalkıyor ve komik oluyorlardı.

Havemann'a göre diyalektik materyalizm doğa bilimlerine yön vermeye kalkmamalı, tersine onların gelişmesini izlemeliydi.

Kitabın yazıldığı 1970'li yılların güncel konusu evrenin genişlemesiydi. Bu görüş kesinlikle reddediliyordu çünkü Engels **Doğanın Diyalektiği**'nde evrenin sonsuz olduğunu savunmuştu. Bu kitabın yazıldığı tarihte böyle düşünülebilirdi ama "sonsuzun genişlemesi" diye bir kavram vardır. Bunu matematikte basit bir örnekle bile gösterebilirsiniz: on rakamını üçe bölerseniz cevap 3,33333.... diye gider ve bu sonsuza kadar uzanır. Daha fazla 3 ekledikçe sonsuzu büyütürsünüz. Çok daha karmaşıkları var tabii ki...

Burada önemli olan, zaman içinde ortaya çıkan insan bilgisindeki gelişme önceki şu veya bu görüşü yanlışlıyorsa, bunu kabul etmektir; dini metinlere bağlı kalır gibi ilgili metne bağlı kalmak değildir.

Başka bir yazıda ileri yaşlarda yeni konular öğrenmenin hiç de zor olmadığını anlatmaya çalışacağım...

Bizdeki hakim anlayış bunun tersidir ama doğru değildir.